

A KISFALUDY-CSALAD.

Kisfaludy Károly életrajzában¹ Bánóczy József összeállította Kisfaludy Mihálynak, a két költő atyjának családjára vonatkozó adatokat. Kutatásai azonban hiányosak voltak, eredményei részben tévesek, következtetései pedig helytelenek. Ezt az életrajzból is kiolvashatni. A harmadik testvér, *Dániel*, születésének vagy keresztelésének anyakönyvi bejegyzését nem találta meg, azonosította tehát az 1779-ben született *Lipóttal*. Nem vette észre, hogy a Sümegi Kálmántól a Figyelő I. kötetében kiadott verses levelet 1785 júliusában az akkor *6 éves Dani-Lipót* nem írhatta alá mint *gimnazista*; 1793-ban a «rossz természetű gyermek», ha az 1779-ben született Lipóttal azonos, még nem lehetett a katonaságnál — már pedig ott volt² — és 1795-ben, alig 16 éves korában, nem lehetett *huszárhadnagy*, már pedig a Hagenaunál hősi halált halt Dani az volt. Dani tehát nem lehet azonos Lipóttal és mindenesetre idősebb volt Lipótnál.

Ezek az ellentmondó adatok késztettek, hogy az eredeti anyakönyvek adatait keressem össze. Nyomozásaim, a melyek során dr. Beöthy István sümegi plébános, Horváth Ferencz téti plébános és dr. Szabady Béla győri hittanár urak szíves fáradságát vettem igénybe, eredményre vezettek. Az anyakönyvi kivonatokat és a győri róm. kath. főgimnázium adatait összevetve, (a Kisfaludyak mind a győri jezsuita gimnáziumba jártak iskolába) módomban van Kisfaludy Mihály családjának tagjait pontosan felsorolnom, és a két költőre nézve több tévedést helyreigazítanom.

1670 körül Téten lakik *I. Kisfaludy László*, a ki felesége, Sibrik Mária által a Sibrik-család győrmegyei birtokait leányágon szerzi meg a családnak. Elsőszülött fia, *I. Zsigmond* 1678—85. tanul Győrött. Ennek elsőszülött fia, *II. László* 1708-ban declinista. Lászlónak gyermekei:

1. *II. Zsigmond*, 1750-ben principista, — csikvándi birtokos.

2. *Mária* (Marianna, Julianna) Vajda Ferenczné, csikvándi birtokos. E Vajda Ferencz által van Kisfaludy Sándor távoli rokonságban második nejével, Vajda Milivel. Róla írja Csikvándon, 1776. okt. 29-én kelt levelében Kisfaludy Zsigmond (Győr vm. levélt.): «Valamióta Vajda Ferenc Uram Házassága által Nemzettségünkben lépett, mindazulta soha a vérek között Békesség semmimódon nem lehet. Mert szüntelen áskálódván, minden Elméjét arra fordította, miképpen a többi atyafiaknak nagy kárával magát gyarapíthassa és a többit megronthassa. Ha magunk között valamikor Egyességre mehettünk volna is, ő bontotta föl, ő sokféle mesterségeket ki gondolván, mind egyféle Magyarázattal, mind más szín alatt az Atyafiakat össze háborította és azon volt mindenkor, hogy a csöndes Atyafiságos szeretetet minden úttal és móddal meg gátolhassa és vesztegethesse. Ő majd egy helyet, egy Darab Földet, majd más Helyet, más Jószágot erőszakkal Tőlünk birtoka alá hajtván és meg tartosztatván, a sok pört patvart indította, és költségeket okozván, soha miánna az Atyafiságh meg nem nyughaték és semminémű dolgaiban elő nem mehet.»

¹ Kisfaludy Károly és munkái. Budapest, I. 1882., II. 1883.

² V. ő. Kisfaludy Sándor minden munkái. Kiadta Angyal Dávid. VIII. 94. l.

3. *Mihály* (*1743) a két költő atyja, 1753. declinista, 1755. parvista a győri jezsuita gimnáziumban.—1766-ban a Tiszavidéken utazgatott. (Győr vm.lt.)

4. *Teréz*, Árossy Józsefné.

5. *Anna*, ifj. Jankovits Lászlóné, veszprémmegyei birtokos.

6. *Rozália* († 1772). Ez a két ifjabbik nővér sokat tartózkodik a hatvanas években *Rosty* alispánéknál Szentlőrinczen.

A 28 éves Kisfaludy Mihály 1771 jul. 25. Sümegen kötött házasságot az akkor 20 éves Sándorfi Annával. Az eskető pap Balogh István plébános volt, tanúik Gyömőrei László és Forintos Mihály. Az esküvő után, úgy látszik, Györré költöztek, de lehet, hogy egy ideig Téten is tartózkodtak. Győr vármegye megyeválasztási jegyzőkönyve szerint ugyanis Kisfaludy Mihályt — a ki főjegyzőségre is pályázott — 1771 április 8-án egyhangúlag a sokoróaljai járás főszolgabírájává választották (judium, judex nobilium). 1777 november 27-én már csak szótöbbséggel, hasonlóképen 1781 márczius 15-én, végül 1790 márczius 26-án 2. helyen jelölik második alispánnak (subst. vicecomes), de nem választják meg. — 1772 február 7-én Győrből írja a fiatal férj sógorának, Vajda Ferencznek: «Farsang uttolára, ha Isten engedi, Sümeghre szándékozunk, akkor úgy vélem, léssen Sógor Uramhoz szerencsém Csikvándon, akkor bővébben beszélgethetünk.» Ugyanannak az évnek a nyarán, 1772 augusztus 8-án az egész család összegyűl Csécsényben, pörös ügyeik megtárgyalására, szóbeli egyezkedésre — csak Vajda Ferencz nem jön el. «A ki követ vet az ég felé és Fejire esik, magát vádolhattya», írja neki Kisfaludy Mihály. Felesége ebben az időben már első gyermeküket várta — talán ezért is akarta Mihály a birtokpöröket békésen rendezni. — Gyermkeik közül Sümegen anyakönyvvel:

1. *Sándor*, Ignác, Mihály. Keresztelte 1772 szeptember 27. Balogh István plébános. Keresztzülei Koller Ignác veszprémi püspök és Tarányi Katalin. — Hely: Sümeg.

2. *Boldizsár*, László. Keresztlevele szó szerint: 1775. 9na Febr. Baptizans: Idem parochus. — Baptizatus: Balthazarus Ladislaus. — Parentes: PD. Michael Kisfaludi, PD. *Barbara Koller*. — Patrini: Ladis. Gyömőrei, PD. Cath. Tarányi. Locus: Jaurini.

3. *Dániel*. 1776 máj. 8. Apjának neve így van írva: *Emer*. Kisfaludi. Keresztzülei Gyömőrei László és Tarányi Katalin. — Hely: Győr.

4. *Mihály*, János, György. 1777 május 25. Keresztzülei Oszterhuber György és Tarányi Anna. — Hely: Győr.

5. *Anna*, *Terézia*. 1778 október 19. Keresztzülei Oszterhuberék. Hely: Sümeg.

A tétí anyakönyv adatai:

6. *Mihály*, Lipót. 1779 november 14. Keresztzülei Gyömőreiék. Hely: Tét.

7. *Anna*, Mária 1782 július 24. Keresztzülei Gyömőreiék. Hely: Tét.

A győri anyakönyvben:

8. *János*. 1783 december 9. Keresztzülei: Gyömőrei László, Kollár Katalin. Hely: Győr.

A tétí anyakönyvben:

9. *Károly* 1788 február 6.¹ Keresztzülei: Gyömörei László, R. Gyügyi Horváth Ferenczné Osterhuber Anna. Hely: Tét.

Mikor a Kisfaludyak gimnáziumba kerülnek, a jezsuita rendet már fölslatták, és az iskola 1773-tól 1802-ig *kir. főgimnázium*, tanulmányi alapból fenntartott kath. iskola; világiak, világi papok és exjezsuiták vegyest tanítanak benne (köztük *Rájnás József* és *Fábchich József*). Helyesbítendő tehát Pintér Jenő adata Kisfaludy Sándorról, hogy «a *benedekrendi szerzetesek* győri iskolájában végezte gimnáziumi tanulmányait». (Irodört. Kézikönyve 1921. I, 357. l.). Hasonlóképpen Kisfaludy Károlyról már Bánóczi is tévesen állítja (id. m. I. 16. l.) és nyomán Heinrich Gusztáv (Kisfaludy Károly munkái, M. Remekfűrók, 1905. I. 8. l.), majd megint Pintér Jenő (id. m. I. 488. l.), hogy beadták a *benczések* győri gimnáziumába. A benczések csak 1802-ben vették át az iskolát és a Kisfaludyak közül csak Károly és csak az utolsó évet, a II. humanitást végezte náluk.

A hét fiú közül az I. Mihály (*1777), mint alább még rátérünk, úgy látszik, korán elhunyt. A többi hat mind Győrött végezte és *mind elvégezte* a gimnáziumnak akkor 5 osztályát: az I—III. grammatikai és az I—II. humanitási osztályt. Filozófiai évfolyam akkoriban Győrött nem volt: azért ment Sándor utóbb Pozsonyba. Valószínű azonban, hogy a grammatikai osztályok előtt a Kisfaludyak parvisták és declinisták is Győrött voltak; ezeknek az osztályoknak a törzskönyve nincs meg a benczés gimnázium irattárában. Hogy így van, azt Dani aláírása igazolja az 1785-iki verses levélen: a főgimnázium törzskönyvében Dani csak 1786-tól kezdve szerepel.

Iskolázásuk adatait a köv. című törzskönyv őrzi: *Nomina et cognomina Eorum, qui a 7^a Novembris Anni 1776 Die videlicet Instaurationis Regii Capitalis Gymnasij Jaurinensis in Album ejusdem Gymnasii relati sunt*. Az iskolai igazgatói a Kisfaludyak iskolázása idejében 1783/84-ben Apfalter József, 1784/85—1787/88. Székelyi Majláth Antal, 1788/89—1794/95. Szunerics Márton, 1795/96—1801/02. Balogh Sándor, 1802/03-ban, az első benczés igazgató Mollik Tóbiás volt. Hitoktató és hitszónok 1783-tól Scossa Károly, 1787-től Halles Gábor és Fábchich József, 1789-től Fábchich Cyrin, 1797-től Svarzbauer Elek, 1799-től Mollik Ferencz Xav. főesperes volt, 1791-től a magyar nyelvnek külön, rendes tanára volt, Fajner András, a kit 1797-ben Vértessy Kal. József, 1798-ban Dávid Mihály váltott föl.

1. *Kisfaludy Sándor* 1783/84—1787/88. járt itt. Tanárai *Mandik András* (I. és II. gramm. oszt.), *Fábchich József*. (III. gramm.), *Entshelyi Venczel* (I. hum.) és *Balogh Sándor* (II. humanitas) voltak.

2. *Boldizsár* 1785/86—1789/90.,

3. *Dániel* 1786/87—1790/91.,

4. *Mihály* 1791/92—1795/96.,

5. *János* 1795/96—1799/800.,

6. *Károly* 1798/99—1802/03. volt a főgimnázium növendéke. Tanárai *Bognár József* juris utriusque dr., világi (I. gramm.), *Ambrózy János* világi (II. gramm.), *Modly János* világi (III. gramm.) és *Dávid Mihály* világi (I. hum.), majd a benczéseknel töltött, utolsó évben *Anchely Ildefonz* (II. hum.), a ki egyben catechétája is volt.

¹ A keresztelés, nem a születés napja.

A közölt adatokból már most a következők tűnnek ki:

1. Kisfaludy Mihálynak nem nyolcz, hanem kilencz gyermeke volt.

2. *Sándort* 1772 szeptember 27-én keresztelték Sümegen, ez tehát nem születésnapja, születését legalább is egy nappal előbbre kell tennünk. A keresztségben a Sándor néven kívül még keresztatyja, Koller *Ignác* veszprémi püspök, és atyja, Kisfaludy *Mihály* nevét is kapta.

3. *Boldizsár* születésének körülményei továbbra is rejtélyesek. Bánóczi maga-czáfolta föltevését jobb híján ezután is el kell fogadnunk, de a Györre utazgatás romantikája nélkül, mert valószínű, hogy Kisfaludy Mihályék ezidett fölváltva Györött, Téten és Sümegen laktak is. A kérdésre csak akkor derül világosság, ha *Koller Borbála* kilétét sikerül majd hitelesen megállapítanunk. Az anyakönyv tévedésének ellenmond az a körülmény, hogy a bejegyzés Balogh István kezétől való, a ki Kisfaludy Mihályékat is eskette, Sándort is keresztelte, mint sümegi plébános, a Kisfaludy-családot is, a Sándorfi-családot is személyesen, jól ösmerhette.¹ A Bánóczi kissé regényesnek látszó föltevése mellett szól, hogy *Boldizsár* volt a testvérek között, az egyetlen ösztöndíjas (*Stip. Reg.* van a törzskönyvben a neve mellé jegyezve) és hogy utóbb a veszprémi káptalan ügyésze volt. Később is «csak az egy Bódi tudna becsületesen elélni az atyai segedelem nélkül» — írja Kisfaludy Sándor atyjának (1818), mikor annak végrendeletéhez ajánl fölcsztási terveket — (*Minden munkái*, id. kiad. VIII. 357. l.) — Boldizsár volt egyébként a testvérek közül a legkiválóbb tanuló. Sándor már 1793-ban biztatja, (id. m. VIII. 94.), hogy tanulja szorgalmasan a jogot; az ügyvédi vizsgát. 1798 márczius 21-én kitüntetéssel tette le. (Badics F. közlése, IK. XI. 205. l.)

4. *Dani* nem Lipót beczézőneve, Dani = Dániel, ellenben Lipót nevű gyermek nincs, Lipót csak *Mihálynak*, a későbbi megyei főjegyzőnek a második keresztnéve. Dániel 1784/85-ben már Györött volt Sándorral és Bódival együtt, ezt igazolja a hármuktól aláírt névnapi köszöntő (Kisfaludy S. *Minden munkái*, id. kiad. VIII. 665. l.). 1791 augusztusában elvégezte a győri gimnáziumot és atyja kívánságára katona lett. 1793-ban már a «regementnél» van Pesten, a hol nincsenek vele megelégedve; Kisfaludy Sándor írja Boldizsárnak 1793 ápr. 28-án: «Baroness Ott Obesternének gyakor látogatója és vendégje lévén, ő mondotta, hogy téged inkább szeretett volna a' Regementnél, mint Danit — Dani még semmit sem írt — felettébb rossz természetű gyermek bíz ő — 's igen félek annak néha szomorúvá válható következéseitől.» (Id. kiad. VIII. 94. l.) — Dani 1795-ben Hagenaunál elesett. (Kisfaludy Károly *Minden munkái*, ed. Toldy I. 4. l.) — Dani keresztleve-

¹ Ezzel szemben fönn kell tartanunk Bánóczinak azt a később kifejtett véleményét, hogy az anyakönyvi bejegyzés, mely Boldizsár anyjának Koller Borbálát mondja, téves. Hogy a bejegyző tévedhetett, azt csattanóan igazolja ugyancsak a sümegi anyakönyvnek alább említendő tévedése; az állítólagos tény pedig olyan kalandos s a hozzáfűzött magyarázat annyira beleütközik a pszichologia tanításaiiba és a társadalmi szokásokba, hogy ezt még Koller Borbála személyének kiderítése sem teszi elfogadhatóvá. Ha Kisfaludy Mihály nevét írhatta a káplán tévedésből *Emer*nek, mennyivel inkább írhatta a plébános Sándorfi Anna helyett Koller Borbála nevét az anyakönyvbe. *A szerkesztő.*